

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ В. Л. БУЛАХОВА, В. Я. ГАССО, О. Є. ПАХОМОВА "БІОЛОГІЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ УКРАЇНИ. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ. ЗЕМНОВОДНІ ТА ПЛАЗУНИ (*AMPHIBIA ET REPTILIA*)"

Булахов, В. Л. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Земноводні та плазуни (*Amphibia et Reptilia*) [Текст] / В. Л. Булахов, В. Я. Гассо, О. Є. Пахомов; за заг. ред. проф. О. Є. Пахомова; Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара МОН України – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет, 2007. – 420 с.

Наукова спільнота побачила вихід чергового видання із серії книжок, присвячених біорізноманіттю Дніпропетровської області, монографію В. Л. Булахова, В. Я. Гассо та О. Є. Пахомова "Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Земноводні та плазуни (*Amphibia et Reptilia*)". Монографія є своєчасною та заповнює пробіл з ряду питань: стану, поширення та перспективи кожного виду амфібій та рептилій на Дніпропетровщині; їх значення в соціальному та функціональному відношенні; особливості охорони герпетофауни регіону.

У монографії розглянуті важливі питання біорізноманіття амфібій та рептилій в умовах Дніпропетровщини. Особливу увагу приділено значенню амфібій та рептилій як буферної системи щодо зменшення інгібуючого впливу техногенних чинників на функціонування біогеоценозів. Висвітлено питання герпетофауни як біоіндикатору стану навколишнього середовища. Надано практичні рекомендації щодо охорони, збереження та збагачення батрахо- та герпетофауни регіону.

У першому розділі монографії представлена загальна характеристика екологічних умов області щодо існування земноводних і плазунів та зроблена спроба проаналізувати негативні екологічні чинники антропогенного походження у їх існуванні. Показано, що головні екологічні проблеми регіону обумовлені рядом факторів, а сучасний стан екосистем вимагає негайних заходів щодо оптимізації їх біорізноманіття. Основними з цих заходів автори вважають відведення збережених природних систем під заповідні території та екологічна реабілітація відпрацьованих земель.

Наступний, другий, розділ монографії, вже традиційно, присвячений загальній характеристиці класів земноводні та плазуни. Тут відображені особливості організації, морфологічні та екологічні особливості, походження, еволюція та систематика сучасних груп.

У третьому розділі, що стосується методології, представлені загальні та оригінальні методи досліджень, серед яких визначення виду та мікропопуляцій; методики обліку земноводних і плазунів, визначення віку тварин, дослідження термобіології, визначення бі-

омаси та продуктивності, енергетичного балансу. Крім того, представлені і класичні методики морфометричних досліджень, вивчення трофіки тварин, розмноження та, оригінальна методика дослідження середовищевірної активності амфібій та рептилій.

Далі, у четвертому розділі, що присвячений загальній характеристиці біорізноманіття земноводних і плазунів Дніпропетровщини та його змін під впливом антропогенних чинників, автори описують екологічні комплекси та географічні типи, сучасний стан, структуру популяцій та функціональну структуру угруповань герпетофауни. Висловлена стурбованість тим фактом, що антропогенні чинники зміни видового складу герпетофауни є найбільш масштабними. Проте, зазначають автори, біорізноманіття амфібій та рептилій Дніпропетровської області за всіма систематичними категоріями відносно високе та має значну подібність основних таксонів із світовою та українською фауною. Показано, що сукупність виявлених реакцій тварин на погіршення умов – дійовий механізм, спрямований на збереження популяцій у складних екологічних ситуаціях. Але цей механізм обмежується екологічною валентністю виду, за межами якої мобільні види залишають територію, а види з малою валентністю гинуть.

У п'ятому розділі представлені біогеоценотичні особливості земноводних і плазунів в умовах Дніпропетровської області, а саме особливості розподілу земноводних і плазунів у різних типах біогеоценозів, вплив біогеоценотичних чинників на репродуктивні особливості та добову активність земноводних і плазунів. Також висвітлені питання біогеоценотичних особливостей трофічних зв'язків та паразитофауни земноводних і плазунів в умовах Дніпропетровської області.

Шостий розділ знайомить читача з кадастровою характеристикою земноводних та плазунів Дніпропетровської області – це перша спроба створення такого довідника в регіоні. У межах розділу по кожному виду подана наступна інформація: таксономічна характеристика, статус, морфологічні ознаки, поширення, місцезребування, біологічні особливості, активність, розмноження, живлення, линяння, вороги,

паразити, хвороби, оцінка чисельності, причини зміни чисельності, заходи охорони, соціальне значення. Відносно новим, запропонованим авторами, є сьомий розділ, присвячений функціональному значенню земноводних та плазунів.

Восьмий розділ знайомить з оригінальною інформацією щодо функціональної ролі земноводних і плазунів у створенні екологічного буфера проти техногенного забруднення. У межах розділу розглядаються питання значення земноводних і плазунів у процесі самоочищення ґрунтів та забруднених водних екосистем.

У дев'ятому розділі монографії висвітлені питання індикаційних можливостей популяцій земноводних і плазунів для оцінки рівня загального забруднення біогеоценозів. Авторами описуються проблеми пов'язані використанням амфібій і рептилій у бі-

ологічній рекультивациі та екологічній реабілітації трансформованих екосистем, у якості біоіндикаторів стану навколишнього середовища. Останній, десятий, розділ, присвячений головним заходам з охорони земноводних і плазунів у регіоні.

Вважаємо, що монографія стане у пригоді працівникам природоохоронних установ, науковим працівникам, студентам, аспірантам і викладачам вищих навчальних закладів.

В. Ю. Мандрик,

д. б. н., професор, біологічний факультет УжНУ

Ф. Ф. Куртяк,

*к. б. н., доцент каф. зоології біологічного факультету
УжНУ*

Отримано: 3 травня 2010 р.

Прийнято до друку: 24 червня 2010 р.